

BRYTIGA BÖCKER

FÖR DIG SOM VILL

Arbeta med temat socioekonomi och social utsatthet

Människor har olika bakgrund, uppväxtmiljö och villkor. Vissa människor är rika med mycket makt och andra är fattiga och saknar makt. Att inte ha inkomster som täcker det nödvändigaste påverkar livet, vardagen och framtiden. Det kan handla om att gå hungrig och inte ha ett hem. Eller inte ha råd att vara med på samma fritidsaktiviteter som andra barn. Barn kan vara utsatta både på grund av fattigdom, eller för att de vuxna i familjen inte klarar att ta hand om barnen på grund av till exempel sjukdom eller missbruk.

Här har vi samlat diskussionsfrågor och övningar som du kan använda för att prata tillsammans med barn om världen vi lever i – tillsammans men på olika villkor. I den första delen har vi valt ut frågor och övningar som går att koppla till flera av Brytiga Böckers boktips på temat klass och socioekonomi. Fokus ligger på att belysa hur det kan vara att inte ha ett hus att komma hem till, ett språk att göra sig förstådd med, eller en skola att lära sig i. Och vad vi kan göra åt det! I den andra delen har vi valt ut några titlar från boktipsen som vi fördjupar oss i. I den tredje delen delar vi med oss av tips till dig som ska använda materialet.

Handledningen är framtagen inom ramen för projekt Brytiga Böcker. Tillsammans med bibliotek och kulturpedagoger utvecklar vi normkreativa metoder för att förebygga diskriminering bland barn i åldrarna 3 -12 år. Brytiga Böcker finansieras av Allmänna Arvsfonden och drivs av Rättighetscentrum Västerbotten och Sensus Studieförbund.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT ATT HA ELLER INTE HA

1. Inte alla barn har ett hem eller någonstans att bo. Vad är ett hem? Vad behövs för att ett boende ska bli ett hem?
2. Alla talar inte ett språk som andra runt omkring förstår. Hur skulle det vara att bo i ett land där ingen pratar samma språk som du? Hur skulle det vara att flytta till en plats långt bort? Hur skulle det vara att äta helt andra saker än du brukar äta? Vad skulle du sakna mest om du var tvungen att lämna allt du har här?

3. Är det någon av er som har flyttat?
4. En del barn får inte gå i skola. Varför är det bra med förskolor och skolor? Vad skulle ni sakna om ni inte fick gå till förskolan/skolan?
5. Vad kan ni göra som inte kostar pengar? Vad måste ni välja bort om det inte finns pengar? Är allting på förskolan gratis?

ÖVNING PÅ TEMAT ATT HA ELLER INTE HA

VAD ÄR VIKTIGT: Låt barnen fundera kring vad som är viktigt för dem och varför? Gör ett gemensamt kollage över allt som barnen tycker är viktigt. Prata om kollaget efteråt. Berätta om vilka av sakerna som är rättigheter för barn (exempelvis ett hem) och vad som inte är det. Prata om hur det kan vara om vi bara får våra mest grundläggande behov uppfyllda. Kan vi vara fattiga fast vi har mat, kläder och ett hem?

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 20 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Stort pappersark, pennor och kriter, eventuellt annat material att skapa med, tidningar att klippa bilder ur osv

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *VI LETAR SKATT*

Av Jesper Lundqvist och Marcus Gunnar Pettersson

Utanför affären sitter en tant med trasiga vantar. Ett barn gör henne sällskap och lär sig mer om livet utan hem och arbete, med en älskad och saknad familj i ett hemland långt borta. Berättelsen som skildrar vår samtid, kan bli en ingång till att lyssna på barnens tankar om fattigdom, att inte ha pengar till mat och boende eller hur det känns att gå förbi någon som sitter på gatan utanför butiken.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT CIVILKURAGE OCH UTSATTHET

1. Tanten som sitter utanför butiken verkar bli dyster när hon tänker på sin familj som är långt borta i ett annat land. Vad betyder det att vara dyster? Har du varit borta från någon ni tycker mycket om någon gång? Hur kändes det?
2. Tanten sitter utanför butiken för att hon inte hade råd att leva i landet där hon bodde förut. Vad skulle ni ha gjort om ni var barnet som träffade tanten utanför affären? Vad behöver vi för att ha ett bra liv? Hur skulle tanten kunna få det?
3. Barnets mamma säger att hon betalar skatt och att tanten borde få av den om hon verkligen behöver. Vet ni vad skatt är får något?
Berätta för barnen varför inte de EU-migranter som tvingas tigga i Sverige får ta del av skattefinansierad välfärd.
4. När poliserna kommer fram till tanten och säger att det är emot lagen att tälta säger barnet ifrån och tycker det är en konstig lag. Tycker ni att det var modigt gjort? Brukar ni säga ifrån om ni tycker att något är orättvist eller att någon behandlas orättvist? Vad gör ni då?
5. Alla har inget hem eller någonstans att bo. Varför är det så? Vad kan Sverige göra för att alla barn här ska ha ett hem?

6. I slutet ordnar de en stor fest där bara de med pengar måste betala. Vilka skulle ni bjuda till en fest? Vad skulle du bjuda på om du ordnade en stor fest? Hur är en riktigt bra fest?
7. Är det alltid mest rättvist att dela exakt lika? Eller kan det ibland vara mer rättvist att någon får mer, om hen kanske inte hade någonting från början?

ÖVNING PÅ TEMAT RÄTTEN TILL ETT HEM

VAD ÄR ETT HEM?: Tanten i boken bor i ett tält som är hennes hem. I den här övningen får barnen fundera kring vad ett hem är. Låt deltagarna först beskriva hur ett hem skulle vara där alla kan vara och trivas?

- Vad skulle det finnas för saker, rum, omgivningar?
- Vilken form skulle hemmet ha?
- Skulle det finnas väggar, tak och dörrar?
- Hur vet vi om alla känner sig välkomna att alla trivs?

Du som leder övningen ritar upp hemmet på ett stort papper och ritar efter bästa förmåga in allt som barnen räknar upp. Om tid finns kan ni diskutera olika delar ur barnkonventionen som rör hem och familj. Exempel på stadgar:

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Artikel 10: Ansökningar från familjer som vill återförenas över stadsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.
- Artikel 19: Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare
- Artikel 22: Flyktingbarnet har rätt till skydd och hjälp om det kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person
- Artikel 31: Barnet har rätt till lek, vila och fritid

Avsluta med att fråga om barnen tycker att alla barn i Sverige har rätt till de här sakerna idag?

Målgrupp: 4-5 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter, gärna mer

Lokalen: Utrustad med whiteboard eller blädderblock

Material: Inget

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL VECKAN FÖRE BARNBIDRAGET

av Elin Johansson och Ellen Ekman

Veckan före barnbidraget får man äta korv och makaroner utan korv. Medan ICA skyltar med superpriser på mango (2 för 59 kronor!) köper mamma krossade tomater och barnet lördagsgodis, för pengar de hittat på skattjakt i byråldor och jackfickor. Berättelsen skildrar hur fattigdom smakar, luktar och ser ut.

DIKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT ATT INTE HA RÅD

1. Boken utspelar sig veckan före barnbidraget. Vet ni vad barnbidraget är?
2. Mamman har inte råd att köpa nya stövlar när de gått sönder. Har du hört någon vuxen säga att den inte har råd med något? Vad var det? Vad tänkte du då?

3. Barnet och mamman har skattjakt där de letar pengar för att köpa godis, lök och krossade tomater. Kan du komma på något att göra som inte kostar pengar?
4. Har du egna pengar? Skulle du vilja ha egna pengar? Vad skulle du göra med pengarna?

ÖVNING PÅ TEMAT ÅTERBRUK

SILVERSTÖVLARNA: Berätta för barnen att de ska gå på kalas och behöver ha med sig en present. Uppdraget är att göra en present av återvunnet material och silvertejp på liknande sätt som när mamman i boken lagar stövlar med silvertejp, så att de förvandlas till rymdskor. Barnen får inte använda något vanligt pysselmateriale som färgpennor, färgat papper, glitter eller liknande. Prata med barnen om presenter de fått eller gett bort. Har de gett bort något de själva gjort någon gång? Har de använt någonting till något annat än det är avsett någon gång – exempelvis en trädgren som leksak, ett gosedjur som sittpall, ett par byxor som mössa? Med lite äldre barn kan samtalen också handla om exempelvis dumpstring eller andra fenomen som handlar om att vissa har och slänger väldigt mycket som skulle kunna komma fler människor till del.

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 20 minuter, gärna mer

Lokalen: Utrymme att skapa

Material: Silvertejp, aluminiumfolie, vanlig tejp, material från återvinningen (glasburkar, kartonger, plastlådor, tidningar med mera)

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL *TILLY SOM TRODDE ATT...*

av Eva Staaf och Emma Adbåge

Tilly och Tage besöker ett antal hem och människor i sin närhet, och upptäcker att det verkar väldigt vanligt att ha det ovanligt. Boken ger ingångar att tänka kring familj, klass och kultur och hur det skulle kunna kännas att vara någon annan?

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT DE ANDRAS LIV

1. Tilly och Tage undersöker hur det skulle kännas att vara någon annan. Har ni funderat kring hur det skulle kännas att vara någon annan? Vem skulle du vilja vara om du inte var du?
2. Mamma säger att Tilly och Tage bara är barn. Vad är det att vara barn? Vad är bra med att vara barn? Vad vill du göra när du blir stor? Vad är du bra på? Vad gillar du att göra?
3. Tilly och Tage går förbi en kille som sitter på marken och inte har några pengar. När är man fattig? Hur tror du att det känns att sitta på marken, be om pengar och bara ha tunna sommarskor? Hur kan man hjälpa personer som honom? Är det bara pengar man kan ge?
4. Boris har aldrig badkläder eller handduk med sig. Varför tror du att han inte har det?
5. Tilly tycker att Sonja har allt. Hur skulle det vara att ha allt? Sonja bor med sin farmor. Hur bor du? Med vilka?
6. Peppe har en pappa som inte städar. Varför tror du han inte städar? Vad skulle du göra om du inte hade toapapper? Skulle det vara skönt eller jobbigt att bo i ett hem där ingen städar?
7. Hos Freddie är det alltid massor av folk. Hur skulle det vara att aldrig vara ensam? Hur känns det att vara välkommen? Hur känns det att inte vara välkommen? Hur känns det att vara ensam? När är det roligt att vara ensam?

ÖVNING PÅ TEMAT INKLUDERING

VÄLKOMMEN PÅ KALAS: Tilly och Tages förskolegrupp gör ett kalas där de bjuder in killen som sitter på marken. Planera ett eget kalas med hela gruppen, och tänk att ni ska bjuda en grupp eller person som inte har så mycket. Fundera tillsammans kring vilka vill ni bjuda och vad ni ska göra? Det kan vara att göra egna presenter, baka bullar eller förbereda sånger och lekar. Inspireras av brytiga kalas-böcker som "Kalas!" av Vanja Burden (Vombat 2011), "Dansbus och kaktrubbel" av Marin Salto och Marcus Gunnar Pettersson (Olika Förlag), "Malte Modig och glitterhästen" av Karin Jacov och Kajsa Lind (Idus 2015), "Doris drar" av Pija Lindenbaum (Lilla Piratförlaget 2015).

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Beroende på om ni planerar kalaset i teorin eller väljer att faktiskt genomföra ett kalas

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Beroende av om ni genomför ett faktiskt kalas eller ej

ATT TÄNKA PÅ

Böcker som "Vi letar skatt" kan väcka många frågor om EU-migranter och deras situation i barnens bostadsort och i Sverige i stort. För dig som leder aktiviteten kan det vara svårt att svara på vissa av frågorna, och några frågor kanske inte har några (bra) svar. Ett tips är att förbereda dig på förhand. Gå in på exempelvis Stockholms stadsmissions sida www.pratamedbarnen.se som samlat tips på hur vuxna kan prata med barn om tiggeri.

De kan vara bra att påminna sig själv om att det förmodligen finns alla sorters erfarenheter representerade i barngruppen, av exempelvis fattigdom eller annat utanförskap. Var därför särskilt noga med att inte prata i termer av "vi" som har och "dom" som det är synd om.